

RETTELSESBLAD 1 2018

Der gennemføres årligt en revision af Militærmanualen med deltagelse af repræsentanter fra Forsvarsministeriet, Udenrigsministeriet, Justitsministeriet, Forsvarskommandoen, Forsvarsministeriets Auditørkorps og Forsvarsakademiet. Den første revision blev gennemført i 2017, hvor der blev opnået enighed om nedenstående ændringer af hhv. kapitel 6, 8, 9 og 11 (ændringer markeret med gul). Ændringerne er indført i den online danske og engelske version af militærmanualen, som kan findes på hhv. Forsvarets og Forsvarsministeriets hjemmesider.

Enhed: FKO-O-JURSEKKBH
Sagsbeh.: FKO-O-JUR05
Sagsnr.: 2018/016169
Dok.nr.: 2263643
Bilag: Ingen

Forsvarskommandoen
Holmens Kanal 9
1060 København K

Sagsbehandleren direkte:
Tlf.: 728 40665
E-mail: fko-o-jur05@mil.dk

Kapitel 6

Danmark har efter Militærmanualens udgivelse, tiltrådt Anden tillægsprotokol til Kulturkonventionen. Derved følger en række ændringer i Danmarks forpligtelser. Disse er forsøgt reflekteret i nedenstående ændringsforslag.

Med beskrivelsen af de nye forpligtelser tilføjes en del tekst til kapitlets afsnit om kulturbeskyttelse. For at lette teksten, er afsnit 5.6.3 om "Kulturværdier med udvidet beskyttelse efter den humanitære folkeret" og afsnit 5.6.5 om "Nærmere om beskyttelsens indhold" slået sammen i et nyt afsnit 5.6.2, under overskriften, "Beskyttelsen af kulturværdier i væbnet konflikt". Tidligere afsnit 5.6.2 om "UNESCO's Verdensarvskonvention", er blevet til et nyt afsnit 5.6.3, og afsnit 5.6.5 er udgået. Ligeledes er titlen på afsnit 5.6.1, lavet om fra "Indledning om beskyttelsen af kulturværdier i væbnede konflikter" til "Indledning".

Afsnit 3.4 om Forsigtighedsforanstaltninger mod virkningerne af militære operationer og af modstanderens angreb

Bogens side 187, andet tekstafsnit erstattes med: "Det er oftest uundgåeligt, at militære operationer kommer i nærheden af civil bebyggelse eller anden civil aktivitet. Det vil i visse tilfælde være nødvendigt at anvende civile huse, civil infrastruktur eller andre civile objekter til militære formål, hvorved objekterne bliver militære mål. Nogle typer af objekter er dog tillige tillagt en særlig beskyttelse, og det betyder, at konfliktparterne ikke eller kun i ekstraordinære tilfælde må gøre brug heraf til militære formål. Kulturværdier er et eksempel på objekter, som nyder en sådan særlig beskyttelse. Dette indebærer bl.a. at de stridende parter, **i videst mulig omfang** skal fjerne flytbare kulturværdier fra områder i nærheden af militære mål eller sørge for tilstrækkelig beskyttelse, samt undgå at etablere militære mål i nærheden af kulturværdier [fodnote: HKK P II art. 8]. Læs mere om militære objekter i kapitel 8 og nedenfor i afsnit 5 om civile objekter med særlig beskyttelse. [...]"

Afsnit 5.6 om Kulturværdier

Bogens side 207-213 erstattes med:

"5.6

Kulturværdier

5.6.1 Indledning

Kulturværdier hører til den kategori af civile objekter, der i tvivlstilfælde skal formodes at have civil status. De nyder som sådanne almindelig beskyttelse mod angreb.

I en tradition, der går tilbage til oplysningstiden, har der været et interstatsligt ønske om at skabe en særlig folkeretlig beskyttelse af kulturobjekter, der udgør en værdi for menneskeheden som sådan, dvs. på tværs af folkeslagene og staters grænser.

Beskyttelsen af kulturværdier i væbnede konflikter kom for første gang til udtryk i Haager Landkrigsreglementet (HLKR) fra 1907 [fodnote: HLKR art. 27]. Beskyttelsen blev udbygget og konkretiseret i Roerich-pagten af 1935 om beskyttelse af kulturelle værdier [fodnote: Washington Treaty on the Protection of Artistic and Scientific Institutions and Historic Monuments 1935], der imidlertid hovedsageligt blev tiltrådt af pan-amerikanske stater. Med **Hager konventionen om beskyttelse af kulturværdier i tilfælde af væbnet konflikt fra 1954 (HKK)** var ønsket at tilvejebringe en mere bredt accepteret beskyttelse af kulturværdier. **Konventionen har to protokoller.**

Desuden beskyttes kulturværdier i form af "historiske monumenter, kunstværker og steder, hvor gudsdyrkelse finder sted" i TP I og TP II [fodnote: TP I art. 53 og TP II art. 18]. Ligeledes indeholder sædvaneretten beskyttelse i væbnede konflikter af kulturværdier af stor betydning for folkeslagene [fodnote: SRS regler 38-41]. Endelig følger det af statutten for Den Internationale Straffe-domstol, at bevidste angreb mod kulturværdier anses for krigsforbrydelser i såvel IAC som NIAC. [fodnote: ICC Statutten art. 8, stk. 2 (b)(ix) og art. 8, stk. 2 (e)(iv)]

5.6.2 Beskyttelsen af kulturværdier i væbnet konflikt

De kulturværdier, der med HKK nyder udvidet folkeretlig beskyttelse, er flytbare eller ikke-flytbare værdier **af stor betydning for alle folkeslags kulturarv**. Denne tydelige kvalificering af de særligt beskyttede kulturværdier gentages i TP I, så det også her kræves, at de beskyttede værdier udgør "folkenes kulturelle eller åndelige arv". [fodnote: TP I art. 53 a]

Som eksempler nævner HKK mindesmærker, såvel kirkelige eller som verdslige, af arkitektonisk, kunstnerisk eller historisk art; arkæologiske steder; grupper af bygninger, der som helhed er af historisk eller kunstnerisk interesse; kunstværker, manuskripter, bøger og andre genstande af kunstnerisk, arkæologisk eller historisk interesse; videnskabelige samlinger og vigtige samlinger af bøger eller arkiver af reproduktioner af de genstande, som er beskrevet ovenfor. [fodnote: HKK art. 1A]

På samme måde kan bygninger eller centre, der opbevarer de ovenstående værker eller rummer et antal af sådanne kulturværdier, være særligt beskyttede af HKK. [fodnote: HKK art. 8-11]

6.20 Der er tre forskellige niveauer af kulturbeskyttelse, i tillæg til den almindelige beskyttelse af civile objekter mod angreb. + NIAC [fodnote: SRS regel 40]

Udvidet beskyttelse: Omfatter de kulturværdier, der beskrives i HKK's art. 1 og TP I, art. 53, samt TP II art. 16, og de kulturværdier, der er afmærket med VAK-emblemet i kraft af forudsætningen om sammenfald med HKK's udvidede beskyttelse.

Særlig beskyttelse: Omfatter centre og beskyttelsesrum, der anvendes til at opbevare mobile kulturværdier af meget stor betydning. Kræver registrering i "Det internationale register for kulturværdier under særlig beskyttelse" (fodnote HKK art. 8, stk. 6), og kan være afmærket med tre HKK-emblemer, som vist nedenfor.

Forhøjet beskyttelse: Tilkommer de kulturværdier, som er registreret som "kulturarv af største vigtighed for menneskeheden" [fodnote: HKK P II art. 10]. Beskyttelsen beror på en godkendelsesprocedure [fodnote: HKK P II art. 11].

Beskyttelsen indebærer en begrænsning i adgangen til brug af magt, der indebærer risiko for skade på eller ødelæggelse af kulturværdier. De tre niveauer af beskyttelse har betydning for begrænsningens omfang og mulighederne for undtagelsesvist at anvende magt mod et, i udgangspunktet, beskyttet objekt.

6.21 Danske væbnede styrker skal afholde sig fra at **anvende** kulturværdier og deres umiddelbare omgivelser til formål, der vil kunne udsætte dem for skade eller ødelæggelse. [fodnote: HKK art. 4, stk. 1 og UNSG Bulletin Section 6.6] + NIAC [fodnote: HKK art. 4, jf. art. 19, stk. 1]

Forbuddet mod at anvende kulturværdier til støtte for militære operationer vedrører anvendelse til formål, som vil kunne udsætte kulturværdien for fare. Forbuddet omfatter ikke kun anvendelse, der udgør et egentligt bidrag til militær aktion, men også anden anvendelse til den militære aktion, herunder den blotte tilstedeværelse af militære styrker omkring kulturværdien.

6.21a Danske væbnede styrker skal afholde sig fra at **rette angreb og andre fjendtlige handlinger** mod kulturværdier med udvidet, særlig eller forhøjet beskyttet status. [fodnote: HKK art. 4, TP I art. 53, SPS regler 38 og 39, ICC Statutten art. 8, stk. 2 (b)(ix) og UNSG Section 6.6] + NIAC [fodnote: HKK art. 4, jf. art. 19, stk. 1, TP II art. 16, SRS regler 38 og 39 og ICC Statutten art. 8, stk. 2 (c)(iv)]

Danske væbnede styrker skal desuden afholde sig fra at udføre angreb og andre fjendtlige handlinger, som må forventes at **forårsage følgeskader** på kulturværdier med udvidet, særlig eller forhøjet beskyttet status, som betydeligt vil overstige den forventede konkrete og direkte militære fordel. [fodnote: HKK P II art. 7 (c), jf. HKK art. 4, samt TP I art. 51, stk. 5 (b)]

Konfliktens parter er forpligtede til at gøre alt, hvad der er praktisk muligt for at sikre sig, at de objekter, der påtænkes angrebet, ikke er kulturværdier med udvidet, særlig eller forhøjet beskyttet status [fodnote: HKK P II, art. 7 (a), jf. HKK art. 4]

Sidstnævnte forpligtelse indebærer samtidigt, at der skal foretages en vurdering af, om objektet faktisk er beskyttet under HKK, eller om der, i henhold til de nærmere opregnede kriterier i konventionen, kan gøres en undtagelse til denne beskyttelse.

Der kan alene gøres undtagelse fra den udvidede beskyttelse, hvis det vurderes at være **bydende militært nødvendigt** [fodnote: HKK art. 4, stk. 2]. Det er desuden en forudsætning at kulturværdien udgør et militært objekt, og at der ikke i praksis findes noget alternativ til at opnå en tilsvarende militær fordel. Det skal derfor altid undersøges om der findes rimelige alternativer til at gennemføre angreb rettet mod objekter som udgør kulturværdier. [fodnote: HKK P II art. 6 (a)]. Anvendelse, som sandsynligvis vil udsætte kulturværdien for ødelæggelse eller beskadigelse, forudsætter ligeledes at det ikke er muligt at vælge en anden metode til opnåelse af en tilsvarende militær fordel. [fodnote: HKK P II art. 6 (b)]

Beslutningen om at påberåbe sig bydende militær nødvendighed skal som minimum tages af dansk bataljonschef/CH *MTAA-team** (se nærmere herom kapitel 13) eller – hvis forholdene ikke tillader andet – vurderes af en ledende officer på højest mulige lavere niveau. [fodnote: HKK TP II art. 6 (c)] Dette kan eksempelvis være tilfældet, når der ikke findes kommunikationsmuligheder til *TOC** eller Combined Air Operations Center (CAOC) i en situation, hvor øjeblikkelig handling er påkrævet.

I operationer under FN's militære ledelse gælder forbuddet uden undtagelser. [fodnote: UN SG Bulletin Section 6.6]

Vurderes det, at der lovligt kan rettes et angreb mod en beskyttet kulturværdi, i overensstemmelse med ovenstående undtagelser, skal der udstedes et effektivt varsel, når omstændighederne tillader det. [fodnote: HKK P II art. 6 (d)]

Transporter af kulturværdier kan finde sted efter aftale mellem konfliktparterne. I sådanne tilfælde skal konfliktparterne afholde sig fra enhver krigshandling imod sådanne transporter [fodnote: HKK art. 12 og regulativets art. 16]. Transporter af kulturværdier kan også finde sted uden forudgående aftale. I sådanne tilfælde skal modstanderen notificeres, og konfliktparterne skal i videst mulige omfang træffe foranstaltninger til at undgå krigshandlinger imod sådanne transportere. [fodnote: Tillæg 6.4]

Parter til HKK, kan desuden vælge at indføre **centre og beskyttelsesrum**, som anvendes til at beskytte mobile kulturværdier af *meget stor betydning*, i "**Det internationale register for kulturværdier under særlig beskyttelse**" [fodnote: HKK art. 8, stk. 6]. Dette register skal ikke forveksles med det register som findes i medfør af UNESCO's Verdensarvskonvention (VAK). Der stilles betydelige krav til sådanne centre, og der findes kun meget få på verdensplan, hvorfor de ikke skal behandles nærmere her.

Der kan alene gøres undtagelse til den særlige beskyttelse af centre og beskyttelsesrum i exceptionelle tilfælde, hvor **tvungende militær nødvendighed** gør sig gældende, og da kun så længe denne nødvendighed foreligger. [fodnote: HKK art. 11] Hvor det er praktisk muligt, skal modstanderen i rimelig tid forud advares om det forestående angreb, og dermed gives muligheden for at ophøre med den militære aktivitet, der nødvendiggør angreb. [fodnote: HKK art. 11, stk. 2] Beslutningen om at gøre undtagelse til den særlige beskyttelse, kan kun foretages af chefen for en styrke svarende til en division eller mere.

Objekter kan også registreres som "**kulturarv af største vigtighed for menneskeheden**" [fodnote: HKK P II art. 10 (a)]. Beskyttelsen beror på en **godkendelsesprocedure** [fodnote: HKK P II art. 11]. Der kan alene gøres undtagelse til denne beskyttelse, når objektet enten er blevet taget af listen over kulturarv af største vigtighed for menneskeheden, eller det som følge af dets brug udgør et militært mål, som defineret i TP I art. 52, og da kun hvis:

- Angreb på den pågældende kulturværdi er den **eneste praktiske mulighed** for at stoppe den ulovlige militære anvendelse af pågældende kulturværdi og;
- **Alle gennemførlige forholdsregler** er iagttaget med henblik på at bringe den ulovlige anvendelse af objektet til ophør og under alle omstændigheder minimere eller helt undgå skade på den pågældende kulturværdi.
- Endvidere kan angrebet, med mindre det ikke er muligt som følge af krav om øjeblikkelig magtanvendelse i selvforsvar med henblik på at bringe et igangværende eller umiddelbart forestående angreb til ophør, kun gennemføres når:
 - Angrebet er beordret på højeste operationelle kommandoniveau, hvilket i en dansk kontekst svarer til chef for operationsstaben i Værnfælles forsvarskommando, og;
 - Der er givet et effektivt forudgående varsel med krav om

at bringe den ulovlige anvendelse af den pågældende kulturværdi til ophør

- Og modstanderen er givet en rimelig tidsfrist til at imødekomme de førnævnte krav. [fodnote: HKK P II art. 13].

Der vil kunne opstå situationer i multinationale militære indsættelser, hvor samarbejdsstater ikke har tiltrådt hele eller dele af HKK med tilhørende protokoller. Danske styrker skal derfor i samarbejdet med andre nationer være opmærksomme på, hvorvidt samarbejdspartnerne anvender de samme regler. Det gælder fx i forbindelse med udpegning af mål, samplacering af tropper mv.

5.6.3 UNESCO's Verdensarvkonvention

[Eksisterende tekst]

5.6.4 Identificering af beskyttede kulturværdier

[Eksisterende tekst]

5.6.5 Tyveri mv. af kulturværdier

[Eksisterende tekst]

5.6.6 Kulturbeskyttelsespersonel og –kontrolpersonel

[Eksisterende tekst]"

Kapitel 8

Redaktionsgruppen har formuleret en ny beskrivelse af dual use-objekter i kapitel 8, med det formål at gøre teksten lettere tilgængelig. Det er således ikke intentionen med ændringerne, at ændre forståelsen af folkerettens regulering af dual use-objekter, men blot at gøre Militærmanualens forståelse mere tydelig.

Afsnit 2.3 om Hvornår udgør objekter militære mål?

Bogens side 290, tekstafsnittet efter eksempel 8.16b, erstattes med:
"Et objekt kan tænkes anvendt i både civilt og militært øjemed på samme tid (såkaldt "dual use"). Hele objektet vil i sådanne tilfælde kunne udgøre et militært mål, selvom objektets primære anvendelse er civil. I dual use situationerne er det særligt nyttigt at holde sig de grundlæggende krav til et militært mål for øje, nemlig; at objektet er ét objekt, der ikke naturligt kan opdeles jf. pkt. 2.1.1 og, at objektet udgør et egentligt bidrag til modstanderens militære auktion jf. pkt. 2.3.1 samt, at objektets fuldstændige eller delvise ødelæggelse, erobring eller neutralisering udgør en klar militær fordel for angriberen jf. pkt. 2.3.2.

I udgangspunktet er der i dual use scenarierne ikke nogen forpligtelse til at inddrage den civile anvendelse i proportionalitetsafvejningen, idet objektet i sin helhed udgør et militært mål. Danske væbnede styrker pålægges imidlertid i kapitel 6.3.4 med tillæg 6.1, at overveje mulighederne for at udskille eller beskytte den civile anvendelse af sådanne militære mål bedst muligt mod virkningerne af angreb, særligt i situationer, hvor den civile andel er betragtelig eller har en væsentlig civil betydning.

Civile ansatte i en dual use virksomhed er som udgangspunkt at betragte som civile med den beskyttelse, civile har, men kan efter omstændighederne miste deres beskyttelse, hvis de tager direkte del i fjendtlighederne. Læs mere herom i kapitel 5.2.2, herunder eksempel 5.13.

Skade på civile personer og objekter, som befinder sig i nærheden af målet, skal altid indgå i proportionalitetsafvejningen, og gøres til genstand for forsigtighedsforanstaltninger.

Eksempler på dual use-objekter:

Eksempel 8.17a: Bunkere, som anvendes af militære styrker, men som også bruges af byens civilbefolkning som beskyttelsesrum.

Eksempel 8.17b: Kommunikationsinfrastruktur, såsom radiostationer og servere til IT-kommunikation, som informerer befolkningen om stridighedernes gang, og de dertil knyttede farer, men som samtidigt anvendes af de væbnede styrker.

Eksempel 8.17c: Infrastruktur, såsom broer og veje, som bruges af både civile og militære køretøjer.

Eksempel 8.17d: El-nettet, der både tjener det militære radar-system og kommunikationsnetværk, men som også leverer elektricitet til byens hospitaler, vandforsyning og spildevandssystem.

Det er objekter som benyttes af civile, men som samtidigt kan være uundværlige i fjendens militære virke.

Selvom kategorien relaterer sig til den aktuelle anvendelse af et objekt, behøver denne anvendelse ikke nødvendigvis være uafbrudt. Anvendelsen kan anses for vedvarende, hvis den i tilstrækkelig grad er tilbagevendende. Det er ikke på forhånd muligt at opstille præcise kriterier for, hvornår dette er tilfældet. Det vil fx kunne tages i betragtning, hvorvidt anvendelsen er regelmæssig og hyppig.

Fx vil hyppigheden i nogle tilfælde skulle være daglig. I andre tilfælde, hvor regelmæssigheden er stærk, kan en mindre hyppighed være tilstrækkelig til, at anvendelsen samlet set kan anses for vedvarende. [Eksempler]

Anses anvendelsen for at være bragt til ophør, må objektet evt. i stedet vurderes efter et af delkriterierne nedenfor".

Kapitel 9

Afsnit 3 om Våben

Cybervåben behandles i et nyt underpunkt under afsnit 4 om Lovlige våben.

Kapitel 11

Afsnit 4.3 om Beskyttelse af kulturværdier

Danmark har tiltrådt Anden tillægsprotokol til Kulturkonventionen, som indeholder en skærpelse af besættelsesmagts forpligtelser.

Bogens side 431, tredje tekstafsnit erstattes med:

"Efter den anden **protokol til kulturkonventionen** påhviler det besættelsesmagten at forbyde og forhindre, at kulturværdier ulovligt flyttes, eksporteres eller ejendomsoverdrages".

Afsnit 5.1 om Beskæftigelse af civilbefolkningen

Afsnittet gengiver, ved en fejl, Tredje Genevekonvention art. 49 om beskæftigelse af civilbefolkningen i internationale væbnede konflikter. Afsnittet ændres i overensstemmelse med Fjerde Genevekonvention art. 51, om beskæftigelse af civilbefolkningen i en stat, der er under besættelse.

Bogens side 432, tredje tekstafsnit erstattes med: "Enhver person, der er fyldt 18 år, og som ikke er interneret, er påkrævet enten af hensyn til besættelsesmagts behov, de offentlige værker, eller af hensyn til den i det besatte land bosatte befolknings ernæring, husly, beklædning, transport eller sundhed. Arbejdet må kun udføres i det besatte område, hvor personen befinder sig (fodnote: GK IV art. 51, ICC Statutten art. 8, stk. 2 (b)(xv) og SRS regel 95)".